

Transkribering: Betyg, bedömning och inställda nationella prov

Lista över medverkande

I1: = Intervjuare

PS: = Peter Sandberg

RO: = Robert Olofsson

AB: = Anders Boman

ME: = Mia Elmér

I1: Det här är en podcast från Skolverket.

Hej och välkommen till Skolverkspodden. I dagens program ska vi försöka besvara några av de vanligaste frågorna som kommer in till oss på Skolverket, med anledning av Coronapandemin och de konsekvenser som den har fört med sig. För att ta sig an de här frågorna, så har vi satt ihop något av en expertpanel. Ni får gärna börja med att presentera er själva. Vi kan börja här i studion.

PS: Jag heter Peter Sandberg och jag är undervisningsråd på Skolverket. Jag jobbar främst på Upplysningstjänsten, dit man kan ringa och maila och ställa frågor om skolväsendet. Så det är där jag har mina huvudsakliga arbetsuppgifter, och så har jag även en del via sociala medier. Min bakgrund, jag är lärare och jobbade innan jag började på Skolverket, så jobbade jag tio år som gymnasielärare. Jag hade ämnen svenska och media. Men nu är jag här på Skolverket.

RO: Hej, Robert Olofsson heter jag, jobbar på Skolutvecklingsavdelningen. Med områden kring digitalisering och betyg och bedömning. Har varit på Skolverket ett antal år, tidigare också gymnasielärare, och då ämnena samhällskunskap, idrott och hälsa.

I1: Då kan vi gå över till våra gäster på telefon.

ME: Ja, hejsan, jag heter Mia Elmér och jag jobbar som undervisningsråd på Skolverket och på skolans organisation och ledning. Och jag ansvarar för olika stöd till chefer och ledare inom systematiskt kvalitetsarbete. Skolchefsutbildningen, säkerhet och krisberedskap och olika stöd till huvudman. Jag har varit på Skolverket några år, innan dess har jag jobbat som chef och ledare på huvudmannanivå i kommunala organisationer. Jag har också en bakgrund inom akademien, men allra först och främst är jag lärare.

- AB: Jag heter Anders Boman, jag är enhetschef för nationella prov på Skolverket, och det har jag varit i tre år nu. Dessförinnan så har jag jobbat som gymnasielärare, men framförallt som skolledare inom gymnasiet.
- II: Vi ska börja med betyg och bedömning, och hur man löser det på distans. Vi vet att det är många nu som är oroliga för hur man ska få in ett tillräckligt underlag för att kunna sätta betyg. Peter, du får gärna berätta, du som tar emot många av de samtal som kommer till oss. Vad berättar man i samband med att man har frågor kring just det här?
- PS: Det handlar framförallt om hur man ska värdera det underlag som man nu får in från eleverna, om vi pratar om gymnasiet när det gäller distansundervisning. Det här är ett problem som lärare alltid har upplevt, eller en utmaning. Hur ska man värdera, hur vet man att elevers kunskaper som visas till exempel på inlämningsuppgifter och sådant. Så det handlar ganska mycket om, hur ska jag värdera, är det här tillförlitligt underlag som jag nu får in från eleverna. Sedan handlar det också om att många lärare upplever, att i och med att vi har ställt in de nationella proven, så saknas ett viktigt bedömningsunderlag. Och nu när man har gått över till distansundervisning så finns det vissa delar av kunskapskraven som kan vara en utmaning att pröva helt enkelt.
- II: Vad säger du till de här personerna när de hör av sig, vad kan vi ge för vägledning där?
- PS: Rent konkret kan man säga, att vi hör eller får signaler om att lärare, till exempel om eleverna gör hemuppgifter via distans, att man kompletterar bedömningen på de eleverna kanske muntligt, genom att ställa kontrollfrågor. Vi har också hört att lärare har en snävare tidsperiod för att lämna in uppgifter, eller att man, vad ska man säga, tittar på dem i realtid när de löser uppgifter och sådant. Men det är klart, en klassrumsmiljö är ju mer trygg och normal för både lärare och elever, i den här situationen. Och därför är det en utmaning. Men vi ser också att både lärare och elever lyckas väl över lag.
- II: Och Robert, du får gärna fylla på där. Visst är det så att någonstans, hur man lägger upp distansundervisningen också måste påverka hur det funkar med bedömningen på distans?
- RO: Jag håller med Peter och Peter har ju tagit upp några saker här, bland annat kanske man behöver fundera på, som Peter sa, att klassrummet och klassrumsundervisningen, det är en typ av undervisning, och den kanske inte fungerar lika bra att göra på distans. Och till exempel vet vi att social interaktion är väldigt viktig för motivation till exempel. Lärare behöver se till att i början av lektionen och under lektionerna, ge möjlighet till socialt utbyte mellan lärare och elev, och mellan eleverna. Bland annat. Då måste man börja fundera lite på lektionsupplägget också, om man har föreläsningar så tar det tid från det sociala utbytet, så i stället kanske man har kvalitativa uppgifter med tydliga instruktioner, korta uppgifter som Peter var inne på med tydlig och snabb återkoppling som eleverna kan jobba med själv. Och det möjliggör för lärarna att ha enskilda samtal med eleverna, och kanske till och med skapa grupper med eleverna, där eleverna får uppgifter att lösa

saker i grupp, där läraren kan vara med och lyssna. Det var också Peter inne på, muntliga avstämningar. Om man skapar en undervisning där man kan följa med i samtalet, då kan man också få syn på elevernas kunskaper, som inte bara är via prov exempelvis. Det finns ju andra sidor att få syn på elevernas kunskaper, eller andra sätt.

II: Jag kanske misstolkar här, men blir det mer riskabelt att ägna sig åt, i brist på bättre ord, katederundervisning, när det sker på distans, när man ska samla in ett ordentligt underlag för bedömning?

RO: Jag tänker att distansundervisningen har vissa utmaningar. Det är till exempel att har man långa föreläsningar och långa filmer till exempel att titta på, så blir man uttråkad lite fortare. Just i den här bristen i kommunikation, så man får ändra lite undervisningsform, och ha kortare, tydligare uppgifter med snabbare återkoppling och högre interaktionstempo mellan lärare och elev, och elever emellan. Men det möjliggör också i de situationerna när det är diskussioner, för läraren att samla in underlaget och lyssna in kunskaper på ett annat sätt. De varierar underlagen.

II: Peter, du tänkte på något?

PS: Jag håller med Robert, jag tänker också på att utifrån ett betygssättningsperspektiv så tänker vi ändå att man bör vara lite extra uppmärksam och jobba lite extra kanske, med de elever som nu ska gå ut årskurs nio, och de elever som ska ta studenten. Det är ju lite så här, det kan vara så att en lärare har hamnat i situationer där man har tänkt att luta sig mycket på nationella provet. Och nu kan man inte göra det i samma utsträckning. Då kan de hamna i en situation där de behöver samla in material, eller mycket material, eller har luckor så att säga i vissa delar i kunskapskraven som man inte har provat än. Kanske. Då tänker jag att det kan vara en poäng att prioritera dem, det kanske låter självklart i och för sig, men att prioritera de kunskapskrav som man inte har underlag alls på hos eleverna. Att försöka samla in det på bästa sätt. Om man har ett tidigare visat underlag, så kan man kanske luta sig lite grann mot det, mer än vad man annars hade gjort i en normal situation så att säga.

[musik]

II: Även om det är upp till lärarna så klart att sätta betygen, så ska de inte vara helt ensamma i den här processen. Jag tänkte fråga dig Mia, vad kan rektorn ha för roll i den här situationen för att stötta upp lärarna?

ME: Jag tänker mycket på det, som Peter och Robert säger här, både kring vad gäller underlaget, men också hur man kan undervisa på olika sätt och ge olika uppgifter och så. Som chef och ledare, rektor i det här fallet, så handlar det om att skapa förutsättningar för lärarna, att det är möjligt att göra på det här sättet. Man måste också känna till och ha koll på att de här underlagen finns, och att det fungerar på ett bra sätt. Då måste man diskutera

och lyssna och bjuda in till delaktighet med sina lärare, och se till att man har rutiner, mötesplatser på skolan där man kan utbyta erfarenheter. Där man kan stötta varandra. För att titta på de här underlagen gemensamt, organisera för ett erfarenhetsutbyte. Både för att lärarna ska se och lära av varandra, men också för att se till att man får en något snär likvärdig bedömning även i den här situationen, så att man kan jämföra betygsunderlag sinsemellan. Att skapa de här strukturerna och mötesplatserna för lärarna. Att lyssna och ha en delaktighet, och också själv ha koll att det här är på plats.

II: Ja, Peter?

PS: Jag tänker också att något som huvudmännen kan jobba med, eller tänka på, även rektorer, är att i möjligaste mån undvika lärarbyten på de här eleverna som är i känslig situation när det gäller just betygssättning. Att man i möjligaste mån försöker se till att man löser eventuell vikarie, det finns ju lärare som är sjuka också i den här situationen, men att man försöker lösa det på ett så bra sätt som möjligt, så att de elever som ska gå ut nu årskurs 9 och de som ska ta studenten, att de får dels då helst behålla de lärare de har, såklart, men om de är sjuka att man sätter in vikarier som är legitimerade och känner till hur betygssättning går till. Det skulle jag säga är ett medskick till huvudmän och rektorer i det här läget.

II: Och vad är risken annars?

PS: Det är ju svårt att sätta betyg, det krävs ju att man är legitimerad och behörig för att kunna sätta betyg. Eller legitimerad egentligen. Så därför är det viktigt. Det är en svår process, lärarna är väldigt duktiga på det och jobbar med de här frågorna hela tiden. Så därför behövs det en erfaren och kunnig lärare, även om vi förstår att det är en utmanande situation.

II: Som vi redan har varit inne på, så vet vi att det är många som tycker att den här utmaningen med bedömning blir allt större, i och med att vårens nationella prov ställs in. Anders, jag tänkte fråga dig först och främst, varför valde vi att ställa in proven?

AB: Ja, jag har också full förståelse för att det känns tufft för de lärare som är vana vid att använda nationella prov, men vi har liksom många andra länder gjort den här bedömningen. Skälen är väl flera, men framförallt, det här är en stor apparat som kräver mycket organisation. Friska lärare, friska närvarande elever. Och veva igång den här apparaten den här våren med stora sjuktal bland personalen, många elever frånvarande, skolor stängda. En total ovisshet om vad morgondagen kommer att innebära. Det ser vi inte som rimligt, utan snarare så gör vi bedömningen att det skulle belasta skolorna mer än vad det skulle bidra.

II: Det heter ju att de nationella proven ska särskilt beaktas, när man sätter betyg. Nu när de är inställda i vår, går det att sätta betyg?

AB: Det är nog viktigt att komma ihåg, att de nationella proven är ett enskilt betygsunderlag bland många underlag. Även om det är det enskilt viktigaste, i och med att det sedan ganska kort tid tillbaka, står att de ska särskilt beaktas. Men det är ett betygsunderlag, vi har inte examensprov i Sverige. Så det ställer krav på läraren, man blir av med ett väldigt fint betygsstödjande redskap, men det stoppar inte att sätta betyg.

[musik]

II: I och med att proven har ställts in, så är det många som har hört av sig till oss, och efterfrågat att vi ska släppa på gamla prov för att man ska ha något att jobba med i bedömningsarbetet. Gör vi det eller hur funkar det där?

AB: Jag kan kanske börja med vad vi inte gör, så kan jag komma till vad vi gör. Vi skickar inte ut nationella prov, men vi märker att det finns ett intresse för att vi på olika sätt ska skicka ut sekretessbelagda nationella prov från tidigare år. Jag kan förstå det, men samtidigt så har vi tagit beslutet att det inte ska vara några nationella prov i år, av de anledningarna som jag räknade upp. Och det här med sekretessbelagda tidigare prov, de är ju sekretessbelagda av en anledning, nämligen att material ur de här proven återanvänds i delar i kommande prov. Skulle det här materialet delas och spridas, så skulle de skada validitet och reliabilitet i kommande prov. Så det bedömer vi är en dålig idé. Vad vi däremot gör och har gjort tillsammans med lärosätena som gör nationella prov, gör vad vi kan för att tillgängliggöra allt material som inte kan skada de framtida proven. De gör vi dels på de enskilda lärosätenas hemsidor som vi länkar till, och dels så lämnar vi ut den här typen av material från Skolverkets arkiv. Det handlar framförallt om frisläppta prov. Och frisläppta prov är ju frisläppta, de kan ha använts till övning och så vidare, så vi tänker att de här materialen kan tjäna som utgångspunkt att inspireras av när man sätter ihop egna prov eller uppgifter som lärare. Sedan har vi också publicerat en del nya betygsstödjande bedömningsstöd, i bedömningsportalen, bland annat fysik 2 och kemi 1 steg 3 på gymnasiet. Värt att påpeka här är att ingen av de här bedömningsstöden, precis som nationella prov då inte heller är konstruerade för det, är menade att genomföras på distans. De är till för klassrumssituationer. Så det blir också material som man kan använda om man väljer att ta in mindre grupper med elever till skolan, nu tänker jag på gymnasiet. Som man kan göra nu i den här senaste förordningsändringen.

II: Nu ska vi flytta fokus och prata om en annan fråga som vi vet är angelägen för många. Det handlar om de elever som är i behov av särskilt stöd. Hur ser vi till att de får det stöd de behöver nu när undervisningen sker på distans?

AB: Jag tänker att det är viktigt att man hittar rutiner för det här nu när man har distansundervisning, det är ju så att regelverket kring stöd har inte förändrats i den här situationen. Det innebär att elever som är i behov av stöd ska få det. Sedan kan det ställa krav på att man behöver tänka om lite grann när det gäller åtgärdsprogram, och titta på

vad är det för åtgärder som står där. Är de skolbundna på något sätt, kan man på något sätt förändra det givet den här nya situationen? Reglerna om stöd finns kvar, elever i behov av stöd ska få det. Sedan finns det en annan aspekt av det här som man måste titta på, och det är just de eleverna som, hur man upptäcker elever i behov av stöd. Det kan vara så, det är tänkvärt, att den här nya situationen gör att elever som inte tidigare hade behov av stöd, nu har det. Givet den här distansundervisningssituationen. Så där behöver man också kika lite extra på det tänker jag.

II: Vad skulle det kunna handla om då tror du?

AB: Det är svårt att säga, men det finns ju många elever som kanske har väldigt starka behov av rutiner och sådana saker. Som kanske upplever problem med igångsättning och sådana saker, nu när det är distansundervisning. Så tänker jag i alla fall, jag vet inte vad ni andra tänker.

RO: Jag håller med, återigen det här sociala stödet, det är lättare att upprätthålla det sociala stödet i klassrummet, och blir svårare i distansundervisningen. Då kan det bli extra viktigt för lärare, och framförallt elevhälsoteamet, att göra täta avstämningar med eleverna för att få syn på det här. Som Peter var inne på, eftersom det är en ny undervisningssituation, att kanske göra delavstämningar i stödprogrammen. Och se hur det fungerar. Och i de fall där det faktiskt inte fungerar, så kan man använda den här förordningen att ta in mindre grupper eller enskilda elever, för att de behöver undervisning i skolan.

ME: Jag skulle vilja fylla på där lite grann, vad ni säger Peter och Robert, att det är ju som ni säger, det är en helt ny situation både för lärare och elever. Det måste vi hela tiden komma ihåg. Det kan ju faktiskt vara så att elever med behov av särskilt stöd, de kan ibland ha ganska stor vana vid att arbeta med digitala verktyg till exempel sedan tidigare. Det kan ju faktiskt vara en fördel nu, som man kanske kan använda och utnyttja på olika sätt. Men sedan är det som ni säger, tänker jag, det är som alltid, att planera utifrån elevens behov och ha det här täta samarbetet med specialpedagoger och hela elevhälsan. Stämna av med eleven också, hur går det, hur fungerar och så vidare. Och sedan att det finns den här möjligheten, att undervisa och stödja elever i mindre grupper om det finns behov av det.

[musik]

II: Nu har vi fokuserat huvudsakligen på gymnasieskolan och vuxenutbildningen, men även om grundskolan hålls öppen, så vet vi att den i allra högsta grad är påverkad. Inte minst för att det så klart är stor sjukfrånvaro både bland personal och elever, men vi har också hört om fall där elever hålls hemma på grund av att föräldrarna av förklarliga skäl är oroliga just nu. Hur ska skolan ställa sig till en sådan situation, Peter?

PS: Ja, alltså, först och främst förstår vi att människor är rädda, helt klart. Men samtidigt så är utgångspunkten i grundskolan nu, att symtomfria elever ska vara i skolan. Men hur ska de

tänka då, ja, det kan finnas situationer exempelvis med elever som är i riskgrupp. Där skolan kan behöva titta på enskilda lösningar, givet den här extraordinära situationen, utifrån elevens bästa. Och det är som alltid, det är viktigt med en dialog med föräldrar och elever som är rädda och känner att de inte vill gå till skolan, eller inte vill att barnen ska gå till skolan. Det är alltid viktigt med samarbete mellan skolan och hemmet, i den här situationen kanske det är ännu viktigare. Men med det sagt, så är det fortfarande så att undervisningen pågår som vanligt, om man kan säga så i grundskolan. Och det råder fortsatt skolplikt. Men vi har förståelse för att människor är rädda helt enkelt.

I1: Nu ska vi gå vidare till några frågor som har kommit in direkt till podden. Och jag börjar läsa upp en fråga här; hej, jag är rektor för bland annat olika program inom gymnasiesärskolan. Sedan i fredags, och i det här fallet den 17 april, är våra elever en riskgrupp, och jag funderar lite på hur detta kan påverka undervisningen? Många av våra elever har ett stort omsorgsbehov, vilket innebär att distansering är omöjlig. Ja, man förstår utmaningen här någonstans. Mia, hur tycker du att man ska tänka här?

ME: Så är det naturligtvis, och det är ju verkligen olika utmaningar utifrån vilken elevgrupp man ansvarar för. Här gäller det ju att se till varje elevs behov, och utgå från det. Samarbeta med skolläkare, elevhälsan och så vidare. Och följ rekommendationerna som finns helt enkelt. Både vad gäller smittskyddet och så vidare. Det är kluriga situationer att lösa och de ser väldigt olika ut. Det är väldigt viktigt att utgå från varje elev, och den situationen som eleven har. Det finns inga patentlösningar. Men det gäller ju att tänka på rekommendationerna och smittskyddet och så vidare.

I1: En annan fråga som har kommit in gäller gymnasieskolan, och huruvida lärare ska behöva vara på plats på skolan och jobba nu när undervisningen ändå sker på distans. Frågeställaren här ställer sig tveksam till varför lärarna ska behöva utsätta sig för smittrisk nu när läget är som det är. Mia, vad tänker du? Det här är väl ändå en fråga för arbetsgivaren, eller huvudmannen?

ME: Ja, och det är väldigt olika när det gäller det här, på en del skolor så arbetar lärarna hemifrån helt eller delvis, och på andra så är man på skolan. Det får man helt enkelt resonera sig fram till. Det är som du säger, det är rektor som beslutar det här, och det är viktigt nu med delaktighet och samråd med lärarna om vad som är bäst. Men det finns ju för och nackdelar, de rektorer som vi har varit i kontakt med, som har valt att, som vill att lärarna ska vara kvar på skolan, de har resonerat utifrån att det är viktigt med det här kollegiala erfarenhetsutbytet, att man kan stötta varandra i kanske nya frågor som dyker upp när det gäller distansundervisningen, men även annars. Men att man tänker på att man håller det här avståndet, att man följer de allmänna rekommendationerna. Men som sagt, man har valt att göra på olika sätt.

[musik]

- II: En tredje fråga som har kommit in till podden rör APL, arbetsplatsförlagt lärande och hur man ska tänka kring det nu. Har vi någon vägledning där?
- PS: Vi får in många frågor om just det, så det var bra att den frågan kom upp. Utgångspunkten är att man ska vara på APL om arbetsplatsen tillåter det, att det ska fungera så normalt som möjligt. Sedan är det ju en speciell situation som vi har pratat om tidigare, det kan vara så att arbetsplatsen är förlagd på, att de jobbar på distans eller liknande. Eller av andra smittskyddsskäl, att man inte har den igång helt enkelt. Men utgångspunkten är att om det går, kan eleverna vara på APL. Om det inte går, så kan man börja titta på vad man skulle kunna göra i skolans lokaler. Är de på årskurs 1 och 2 i gymnasiet, så kan man titta på om man exempelvis kan skjuta på APL och göra ändringar i den individuella studieplanen. Men det är återigen en sådan här fråga som kan bli krånglig såklart.
- II: Vad innebär det rent konkret, om vi säger att det är elever som går tredje året på gymnasiet, och som har APL som en del för att få sin examen? Vad kan det få för konsekvenser om de inte kan genomföra den?
- PS: Det är jättesvårt att svara på, de ska ju ha APL och har rätt till det. Men det är som jag sa tidigare, om det går så kan de vara ute på APL. Om det inte går, så behöver rektor och huvudman titta lite grann på vad man kan erbjuda exempelvis i skolans lokaler.
- II: Avslutningsvis tänkte jag ställa en fråga som jag gissar att många ställer sig just nu, hur länge kommer vi att fortsätta med distansundervisning på gymnasieskolan och i vuxenutbildningen?
- ME: Ja, det är ju ingen som vet i nuläget. Det är en tiotusen kronorsfråga. Vi får helt enkelt följa utvecklingen och följa rekommendationerna, och planera så gott det går. Ha en stor flexibilitet för att situationen kan ändra sig fort.
- PS: Jag tror också det, just flexibilitet är ett bra ord i sammanhanget. Det är en speciell situation, och det är omöjligt att säga hur länge det ska pågå. Samtidigt får vi glädjande rapporter måste man ändå säga, från gymnasieskolor, att det fungerar relativt väl. Och det är ju imponerande skulle jag vilja säga som ett slutord från min sida i alla fall. På så kort tid som skolorna har lyckats ställa om till distansundervisning, och lärarna har lyckats göra det, och eleverna. Det är väldigt imponerande tycker jag.
- II: Ja, och precis som Peter här, har ni andra i panelen något sista medskick?
- RO: Ja, jag kan väl tycka att det är viktigt att man också får stöd i den här situationen som lärare. Då rekommenderar jag Skolverkets stöd i distansundervisning, och skolahemma.se, som är ett samarbete mellan olika myndigheter bland annat.
- AB: Jag vill gärna hänvisa till de frågor och svar som Skolverket har sammanställt. Jag tänker mycket på nationella prov som jag ansvarar för, men även andra saker. Använd

skolverket.se och använd också personalen på Skolverket, med de frågorna som uppkommer om du inte kan hitta dem i de frågor och svar som du ser på webben.

ME: Vi har berört många viktiga frågor i det här samtalet, både hur situationen ser ut, och hur man kan lösa den på olika sätt. Vilka stöd som finns, bland annat på skolverket.se. Så jag håller med om att det är viktigt att använda det som finns och utnyttja de möjligheterna. Sedan är det viktigt att hålla i, i den här situationen, eftersom vi inte vet hur länge den varar. Håll i de här strukturerna som ni har byggt upp nu och den är flexibiliteten som vi upplever finns ute i organisationerna, och att vi hjälps åt helt enkelt.

II: Och med det skulle jag vilja säga, tack så mycket till panelen, Peter Sandberg, Robert Olofsson, Anders Boman och Mia Elmér. Och till dig som lyssnar, vi vill gärna fortsätta besvara era frågor och kommer att efterlysa dem i sociala medier. Så håll utkik där. Tack.

[musik]

Det här var en podcast från Skolverket.